

SULTAN I. ABDÜLHAMİD HAN ODASI, HAZİNE ODASI VE YEMİŞ ODASI'NDAKİ KUŞAK YAZILARININ RESTORASYON İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ali Rıza Özcan*

Gönderilme Tarihi: 21.05.2023 - Kabul Tarihi: 20.06.2023

Özet

Topkapı Sarayı Harem yapıları arasında bulunan Sultan I. Abdülhamid Han Odası, Hazine Odası ve Sultan III. Ahmed Has Odası'nda (Yemiş Odası) 2022 yılında yapılan restorasyonların ortak özelliği, kuşak yazılarında yer alan metinlerin ahşap üzerine zerendûd olarak uygulanmış olmasıdır. Hatlar, siyah ve lacivert renklerde zeminlerin üzerine sürme altın kullanılarak fırça yardımıyla tatbik edilmiştir. Sultan I. Abdülhamid Han Odası ve Hazine Odası'nın kuşak yazıları celî ta'lik hatla yazılmıştır. Sultan III. Ahmed Has Odası'nın kuşak yazılarında ise celî sülüs yazı türü tercih edilmiştir.

Yazı kuşağı restorasyon çalışması yapılan mekânların hepsinde kuşak yazılarının eksik kısımları, mevcut metinde bulunan harfler ve harf birleşimleri kullanılarak tamamlanmıştır. Böylece kuşak yazılarının dönem özellikleri ve hattatın yazı tavrı muhafaza edilmiştir. Aynı şekilde yazı aralarında kullanılan motifler, süsleme programında raport olarak, yani tekrarlanarak kullanıldığı için eksik kısımlarda bu özellikten faydalanılmıştır.

Kuşak yazısının zemin renkleri aslına sadık kalınarak aynı ton ve doygunlukta tamamlanmış, mevcut zemin renkleri olabildiğince korunmuştur. Eksik metinlerin tamamlanması, "Tarama / Tratteggio" tekniği kullanılarak yapılmıştır. Yapılan son restorasyonla yazı kuşakları temizlenmiş, bakımları yapılarak eksikleri giderilmiş ve dönem özellikleri korunarak gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde ulaşması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Restorasyon, Harem Dairesi Yapıları, Hat Sanatı, Zerendûd, Kasîde-i Bürde, Hilye-i Hâkânî, Tratteggio, Mehmed Es'ad Yesârî, Kuşak Yazısı

THE EVALUATION OF THE BAND INSCRIPTIONS IN THE SULTAN ABDÜLHAMİD I KHAN CHAMBER, THE TREASURY CHAMBER, AND THE FRUIT ROOM (YEMİŞ ODASI) IN TERMS OF RESTORATION PRINCIPLES

Abstract

The restoration that was conducted in 2022 on the Harem edifices in Topkapı Palace, including the Sultan Abdülhamid I Khan Chamber, the Treasury Chamber, and Sultan Ahmed III's Privy Chamber (Yemiş Odası / Fruit Room) shared a common feature: the band scripts were applied on wood using the technique named "zerendûd". The calligraphic lines were brushed on black and navy backgrounds with pulverized gold. The band scripts in the Sultan Abdülhamid I Khan Chamber and the Treasury Chamber were written in the jali ta'lik script, while the ones in Sultan Ahmed III's Privy Chamber were in the jali thuluth script.

The missing parts of the band scripts in all the restored spaces were completed using the existing letters and letter combinations found in the original texts. Thus, period-specific features of the band scripts and calligraphers' writing styles were preserved. The motifs used in between the writings were repeated as part of the decorative program, benefiting the restoration in filling the missing sections.

The background colors of the band scripts were completed with the same tone and saturation, staying true to the original colors as much as possible. The completion of the missing texts was achieved using the Tratteggio technique. The recent restoration ensured the cleaning, maintenance, and repair of the calligraphic bands, aiming to preserve their period-specific features and provide a healthy transmission to future generations.

Keywords: Restoration, Edifices of the Harem, Calligraphy Art, Zerendûd, Kasîde-i Bürde, Hilye-i Hâkânî, Tratteggio, Mehmed Es'ad Yesârî, Band Script

* Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi, ORCID No: 0000-0002-4847-7196

Bu makalede, Topkapı Sarayı'nın Harem bölümünde bulunan Sultan I. Abdülhamid Han Odası, Hazine Odası ve Sultan III. Ahmed Has Odası'ndaki (Yemiş Odası) yazı kuşaklarının 2022 yılının Ağustos-Kasım ayları arasında yapılan restorasyonları ele alınmaktadır.

Sözü edilen yapılardaki kuşak yazılarının ortak özelliği, ahşap üzerine zerendûd¹ olarak uygulanmış metinler olmalarıdır. Hatlar, siyah ve lacivert zeminler üzerine sürme altın kullanılarak fırça yardımıyla tatbik edilmiştir. Sultan I. Abdülhamid Han Odası ve Hazine Odası'nın kuşak yazıları celî ta'lik yazı çeşidiyle yazılmıştır. Sultan III. Ahmed Has Odası'nın kuşak yazılarında ise celî sülüs yazı türü tercih edilmiştir.

Sultan I. Abdülhamid Han Odası

Osmanlı Devleti'nin 27. padişahı olan I. Abdülhamid, H. 1137 / M. 1725 senesinde doğmuştur. Babası III. Ahmed, annesi Râbia Şermî Sultan'dır. H. 1187 / M. 1774'te, 49 yaşındayken tahta çıkmış ve 1789'a kadar hüküm sürmüştür. 1787-1792 yılları arasında süren Osmanlı-Rus savaşında Özi Kalesi'nin Rusların eline geçtiği ve kale içindeki halkın Ruslar tarafından katledildiği haberini duyunca sağ tarafına felç gelmiş ve 7 Nisan 1789'da, 64 yaşında vefat etmiştir. Kaynaklarda bu haberi Sultan I. Abdülhamid Han Odası'nda aldığı dair bilgiler mevcuttur. Cenazesi Bahçekapı'da bulunan, kendi yaptırdığı türbesine defnedilmiştir.²

Harem bölümünde, Hünkâr Hamamı'nın karşısında yer alan Sultan I. Abdülhamid Han Odası'nın özelliği, Harem içinde bir geçit görevi yapmasıdır. Bu odadan Sultan III. Osman Taşlığı ve Köşkü ile Sultan III. Selim Has Odası ve Mihrişah Valide

Sultan Daireleri'ne geçilmektedir. Harem tarafından giriş kapısının üstünde ve odanın iç tarafında görülen, mermer celi ta'lik hat ile hakkedilmiş kitâbe metni şöyledir:

“*Melce'-i şâhân-ı âlem Hân Hamîd-i dâdger
Nüşâ-i ahlâkıma muhtâc yüz bin faşl u bâb
Dîde-i bahtı gibi Hâk kapusın meftûh ede
Perde-i şubhu küşâd etdikçe dest-i âfitâb*”

Odanın içindeki çeşmenin üzerinde yer alan, yine celi ta'lik hatla hakkedilmiş kitâbe metninde ise “*Çeşme-i dil-cû hayât-ı câvidân 'ayn-ı şifâ*” yazılıdır.

Sultan I. Abdülhamid Han Odası'nın içinde, Sultan III. Osman Taşlığı'na bakan pencerelerin üstünden başlayan ve bütün odayı çepeçevre saran bir kuşak yazısı vardır. Metni 17. yüzyıl başlarında vefat eden Hakânî Mehmed Bey'e (ö. 1606) ait ve tamamı 713 beyit / 1.426 mısra olan, Feilâtün/Feilâtün/Feilün aruz kalıbıyla yazılmış manzum hilyeden seçilen 36 mısranın bulunduğu bu kuşak yazısında, mısraların arasına “Esmâ-i Hüsnâ”dan, yani Allah'ın güzel isimlerinden olan “Allah” lafzından başlayarak sırasıyla “Eş-Şekûr”a kadar toplam 36 esmâ yazılmıştır. Hatlar lacivert renge boyanmış, celî ta'lik yazı çeşidiyle ahşap zemin üzerine ezilmiş/sürme altınla uygulanmıştır. Kuşak yazısında hattatın imzası ve tarih yoktur. Ancak yazıların ta'lik yazının büyük üstadı, 19. yüzyıl hattatlarından Mehmed Esâd Yesârî'ye ait olduğu eldeki yazı kalıpları ile doğrulanmıştır. Aynı yazı kalıplarının Hünkâr Sofası'nda ve Sultan III. Selim Odası'nda da kullanıldığı bilinmektedir. Mısraları ayıran bölümler ve esmaların süslemeleri Barok tarzdadır.

Sultan I. Abdülhamid Han Odası'nın kuşak yazısı 33 metre uzunluğundadır. 18 x 23 cm ölçü içerisine Esmâ-i Hüsnâ'dan isimler, 18 x 74 cm ölçü içerisine ise *Hilye-i Hâkânî*'den seçilen metinler yazılmıştır. Tekrar eden *Hilye-i Hâkânî* metinlerinin uzunluğu 50 cm'dir. İbareler, esmalar ve *Hilye-i Hâkânî*'den seçilen metinler, 9 mm'lik kalem ağzı kalınlığıyla yazılmıştır.

Sultan I. Abdülhamid Han Odası'nın kuşak yazısını oluşturan *Hilye-i Hâkânî*'nin mevcut süreç içerisinde hasar gördüğü anlaşılmıştır. Yapılan

1 Koyu renk zemin üzerine altın kullanılarak yapılan uygulamaya denilir. Zerendûd yazı tekniği olarak bilinen ve siyah, lacivert, kiremit kırmızısı, ördek başı yeşili gibi koyu renkli zeminlerin üzerine ezme altın kullanılarak yazılan bu yazılar, hattatlar tarafından tasarlandıktan sonra müzehhiplerce kâğıt üzerine uygulanmış; mimaride ise bu uygulama kalemkârlar tarafından kalemişi tekniğiyle gerçekleştirilmiştir.

2 Geniş bilgi için bkz. Münir Aktepe, “Abdülhamid I”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, 213-216.

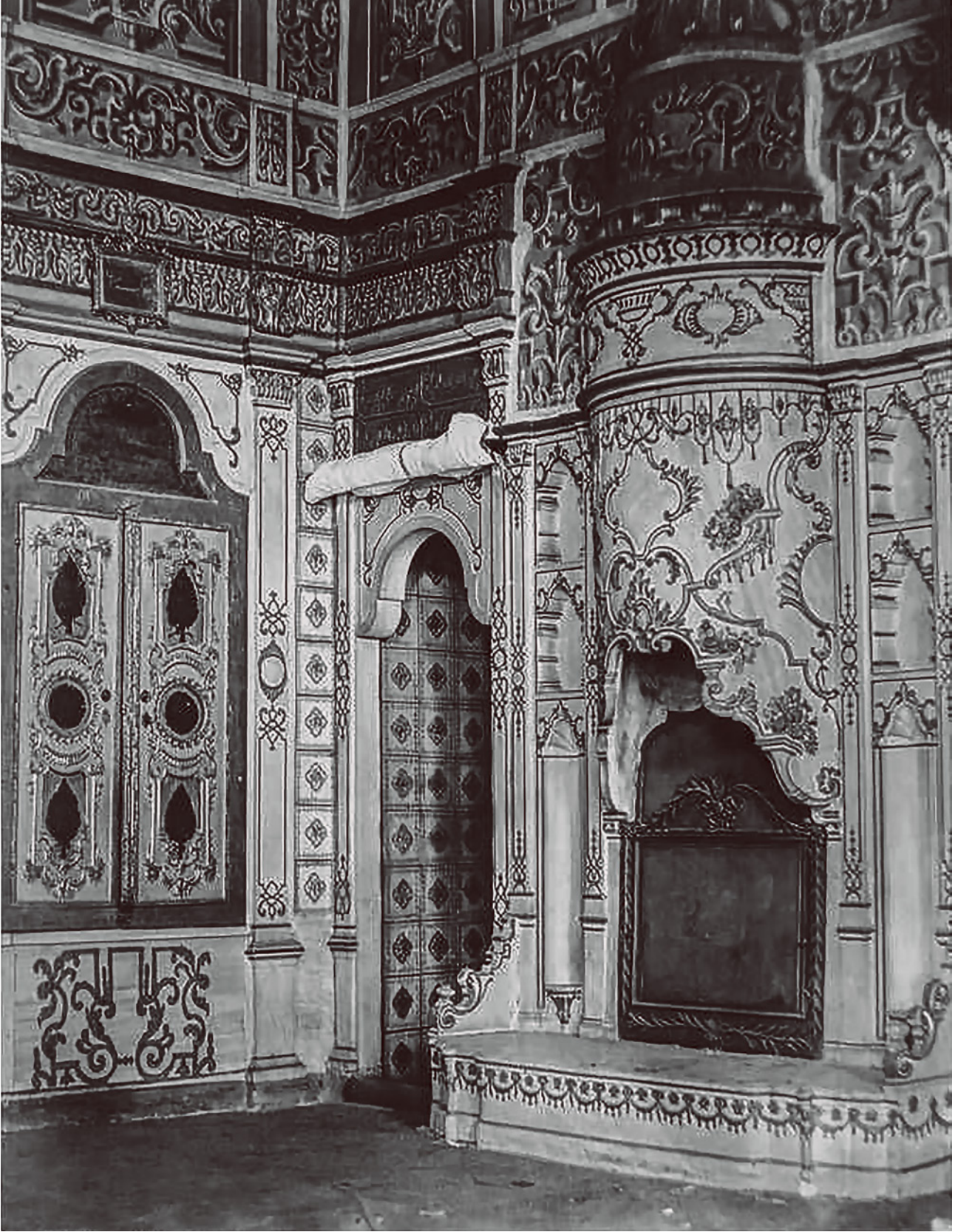
restorasyon sırasında, giriş kapısı ve çeşme üzerinde bulunan metnin 6 mısrasının daha önce yapılan kötü bir restorasyon müdahalesine maruz kaldığı gözlenmiştir. Hattat Yesârî Mehmed Es'ad tarafından yazıldığı bilinen metnin orijinal kalıpları kullanılarak bozulmuş olan 6 mısra aslına uygun şekilde düzeltilmiştir.

Sultan I. Abdülhamid Han Odası'nın kuşak yazılarında zaman içerisinde oluşan tahribata bağlı olarak lokal düzeyde ve bazı bölümlerde mısraların tamamının kayıp olduğu görülmüştür. Giriş

kapısı üzerindeki bu kayıplar yer yer farklılıklar arz etmekle beraber, oda bütün olarak göz önüne alındığında, celî ta'lik hatlarda ve onların arasında bulunup paftaları ayırmakta kullanılan motiflerde de kayıplar tespit edilmiş; ardından restorasyon ilkeleri doğrultusunda tamamlama, temizlik ve bakımları yapılmıştır. İşlemlerin sonunda Paraloid B 72 çözeltisi koruyucu olarak zemin üzerine tatbik edilmiştir. Restorasyon öncesi ve sonrası fotoğflanarak durum tespiti yapılmıştır. Uygulamalar, her gün fotoğflanarak dosyalanmıştır.

1 Sultan I. Abdülhamid'in minyatürü

2 Odanın bu eski fotoğrafında, yazı kuşağının yerinde Avrupai süslemeler mevcuttur.

3 Daha önce yapılmış niteliksiz yazı kuşağından örnekler

4 Zaman içinde fersüdeleşen yazı kuşağında *Hilye-i Hâkânî*'den bir ibare

5 Resim 4'teki yazının restorasyon sonrası görünümü

6 Kuşak yazısının restorasyon öncesi görünümü

7 Kuşak yazısının restorasyon öncesi görünümü

8 Kuşak yazısının restorasyon sonrası görünümü

9 Kuşak yazısının restorasyon sonrası görünümü

10 Kuşak yazısının restorasyon sonrası görünümü

Hazine Odası (Taş Oda)

Hazine Odası olarak bilinen mekân, Sultan I. Abdülhamid Han Odası'nın giriş kapısının sol tarafında yer almaktadır. XVIII. yüzyılın ortasında, Fransız etkilerinin saray sanatına yansıdığı dönemde I. Mahmud ve III. Osman, Hünkâr hamamlarının önündeki odanın ve şahsi eşyalarını koydukları Hazine Odası'nın (Taş Oda) bezemelerini rokoko üslubuna göre yeniden düzenletmişlerdir.³

Hazine Odası'nın kapısı üzerinde bulunan, mermere hakkedilmiş celî ta'lik kitabede şu ifadeler yer almaktadır:

“Miftâh-ı dest-i himmet-i ‘Abdülhamîd Hân
Açdı mebîti-hâşşa bu bâb-ı saâdeti
Feth-i kılâ ‘u kişvere bir fâldır hemân
Olsun küşâde dergeh-i ikbâl ü şevketi”

Hazine Odası'nın 17,5 metrelik yazı kuşağına da İmam Bûsîrî tarafından kaleme alınmış, 24 mısradan oluşan *Kasîde-i Bürde* metni yazılmıştır. Hatlar, siyah zemin üzerine sürme altın kullanılarak celî ta'lik yazı çeşidiyle uygulanmıştır. *Kasîde-i Bürde*'nin sıralı devam eden metnin aralarındaki daire formlarının içine Esmâ-i Nebîden isimler, celî sülüs yazı çeşidiyle yazılmıştır. 12 x 55 cm'lik paftalar içerisine yazılmış kaside metninin aralarında “Allah”, “Muhammed”, ikili şekilde yazılan dört halifenin isimleri, “Hasan-Hüseyin” isimleri ve Esmâ-i Nebîden 18 isim olmak üzere toplam 24 ibare bulunmaktadır. Yazılarda hattatın imzası ve tarih yoktur. Ancak yazıların üslubuna bakıldığında 19. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Paftaların arasında ve dairelerin etrafında yer alan süslemeler de Avrupai tarzda işlenmiştir.

Hazine Odası'nın kuşak yazılarında zaman içerisinde oluşan tahribata bağlı olarak lokal kayıplar görülmektedir. Odanın ahşap yazı kuşağında bulunan kurt delikleri ile özellikle köşelerde rastlanan büyük oyuklar, ağacın hammaddesi de olan selüloz kullanılarak doldurulmuş ve üzerleri is mürekkebi ile boyanmıştır. Zaman içerisinde kurumaya bağlı oluşan kabarmalar ve çatlaklar, tavşan tutkalı

11 Odada bulunan yazı kuşağının restorasyon öncesi görünümü

12 Çatlaklı yazı zeminlerinin tavşan tutkalı ile restorasyonu

kullanılarak yumuşatılmış ve zemine sabitlenmiştir. İşlemlerin sonunda Paraloid B 72 çözeltisi koruyucu olarak zemin üzerine tatbik edilmiştir. Restorasyon öncesi ve sonrası fotoğraflanarak durum tespiti yapılmıştır. Uygulamalar, her gün fotoğraflanarak dosyalanmıştır.

3 Deniz Esemeli, “Harem”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 16, İstanbul: TDV Yayınları, 1997, 138-152.

13 Yazı kuşağının restorasyon sonrası görünümü

14 Yazı kuşağının restorasyon sonrası görünümü

15 Yemiş Odası'nın eski bir fotoğrafı

Sultan III. Ahmed Has Odası (Yemiş Odası)

Sultan III. Ahmed, 30 Aralık 1673'te, Bulgaristan'a bağlı Dobriç (Bulgarca: Добрич / Dobrich, Rumence: Bazargic) şehrinde dünyaya gelmiştir. 23. Osmanlı padişahı olan III. Ahmed, "Lale Devri Padişahı" olarak da bilinmektedir. 1703 yılında tahta çıkmış ve 27 yıl boyunca hüküm sürmüştür. Rusya ve Avusturya'ya karşı yapılan savaşlarda zafer elde etse de Osmanlı Devleti'nin duraklama devrine girmesine engel olamamıştır. Şiir dışında resim ve hat sanatına da meraklı olan Padişah'ın yaptırdığı reformlar, Osmanlı Devleti'nin kültürel ve askerî alanlarda güçlenmesinde etkili olmuştur. 12 yıl süren Lale Devri'nin ardından Patrona Halil Ayaklanması çıkmış ve Sultan III. Ahmed tahtından indirilmiştir.⁴

4 Geniş bilgi için bkz. Münir Aktepe, "Ahmed III", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, 34-38.

Sultan III. Ahmed'in (1703-1730) Harem içindeki bu küçük odası, Hünkâr Sofası ile I. Ahmed Has Odası'nın arasında yer almaktadır. Her iki mekândan da odaya giriş vardır. Oda, adını o dönemde çiçeğe ve özellikle de laleye gösterilen yoğun rağbetten alan Lale Devri'nde inşa edilmiştir. Sultan III. Ahmed dönemi, Osmanlı süsleme sanatlarında Lale Devri'nin de etkisiyle gelişen yeni bir üslubun en parlak devri olarak bilinmektedir. Natüralist sayılabilecek bu yeni üslup, kullanılan teknik ister kalemişi ister alçı ya da mermer kabartma olsun, dönemin tüm mimari eserlerine yansıtılmıştır. Sultan'ın Harem'de yaptırdığı bu odaya, duvarlarına boydan boya çiçekli vazoların ve meyve tabaklarının resmedilmiş olması sebebiyle "Yemiş Odası" adı verilmiştir.

Yemiş Odası'nın Besmele ile başlayan yazı kuşağında, İmam Muhammed Bûsîrî'nin (1212-1296/97) 160 beyit olarak kaleme aldığı *Kasîde-i Bürde / Hırka Kasidesi*'nden 46 beyit görülmektedir. Yazı kuşağı,

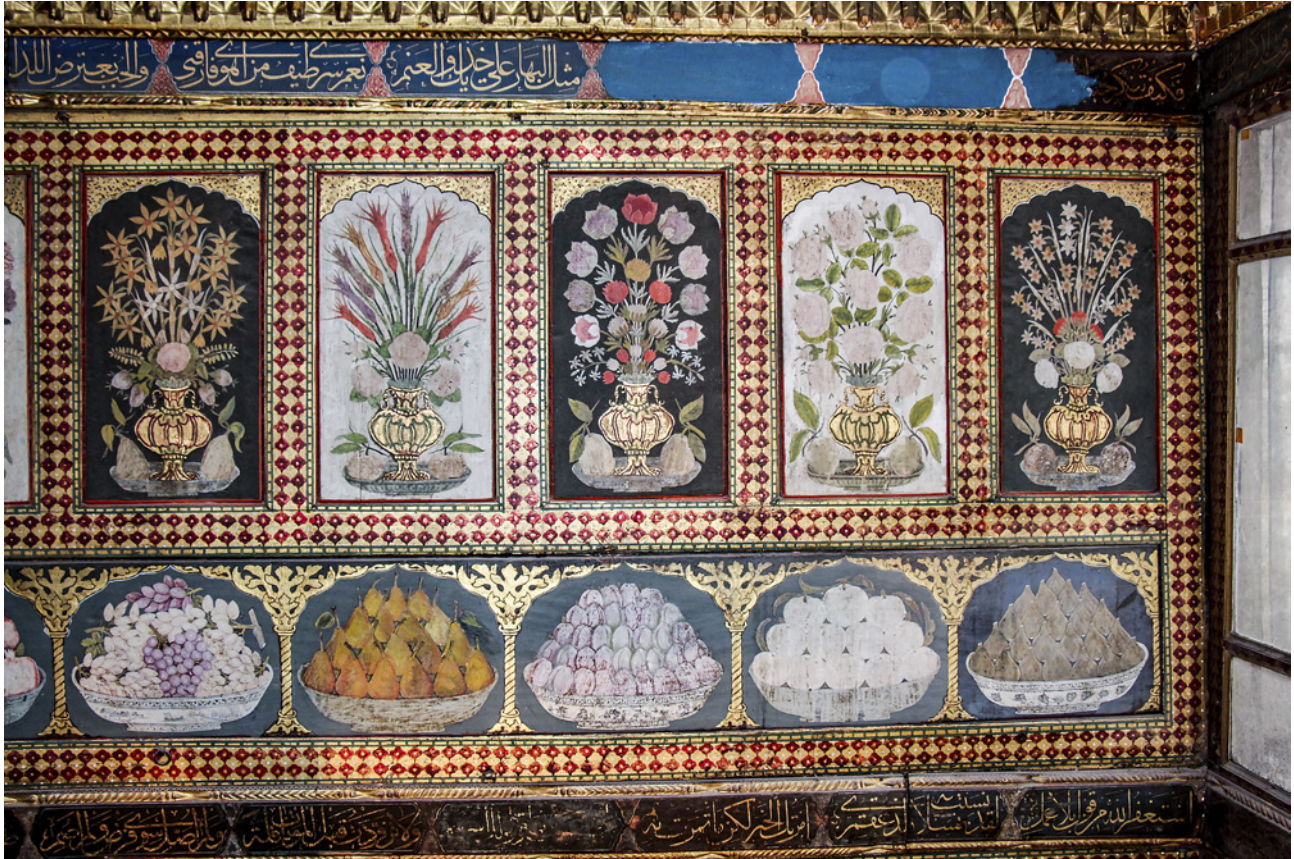
alt kot ve üst kot olmak üzere iki kuşaktan meydana gelmektedir. Üst kotta yer alan 37 x 9 cm'lik paftaların arasına 5 cm'lik rûmîli süslemeler yapılmıştır. Alt kottaki paftalar ise 35 x 9 cm ölçülerindedir. Yazıların arasında yer alan rûmî süsleme ölçüsü, üst kotta olduğu gibi 5 cm'dir. Kalem ağzı kalınlığı, her iki kotta da 5 mm'dir. Yemiş Odası'nın üst ve alt kotunda yer alan iki kuşak yazısının toplam uzunluğu 34 metredir. Yazı kuşağını oluşturan celi sülüs hatlarda hattatın imzası ve tarih yoktur.

İmam Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde* metni, Harem Dairesi dışındaki bazı bölümlerde de kuşak yazısı olarak yazılmıştır. Örneğin; Has Oda, Destimal Odası ve Şehzadegân Mektebi'nin içindeki çini üzerine yazılmış kuşak yazılarında da karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu metnin celi ta'lik gibi farklı hat türü ile yazılmış örnekleri de mevcuttur. Nitekim Hazine Odası'nın kuşak yazısı, celi ta'likle yazılmıştır.

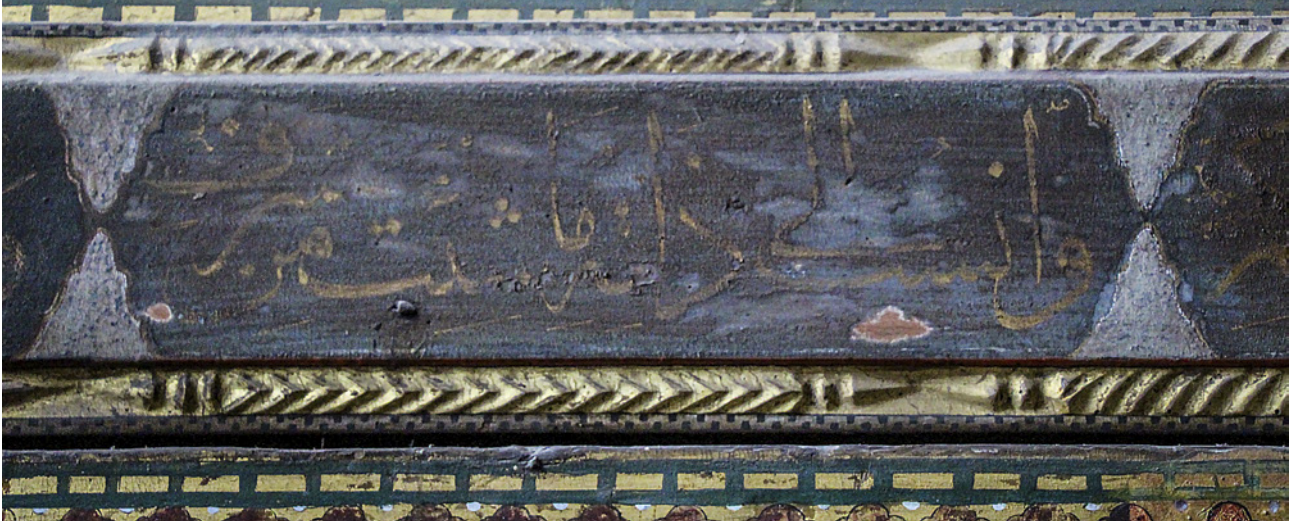
Yemiş Odası'nın üst kotuna kasidenin 46 mısrası, alt kotuna ise kasidenin devam eden 46 mısrası yazılmıştır. Böylece kasidenin toplam 46 beytinin / 92 mısrasının yazıldığı görülmektedir.

Yemiş Odası'nın dört duvarını iki kot olarak sarı kuşak yazıları, ahşap üzerine ezme altın kullanılarak yazılmıştır.

Yemiş Odası'nın kuşak yazılarında zaman içerisinde oluşan tahribata bağlı olarak yer yer ciddi kayıplar tespit edilmiştir; yapılan restorasyon ile bu eksikler giderilmiş ve yazı kuşağında bulunan eksik metinler tamamlanmıştır. Ayrıca bir önceki restorasyonda göz ardı edilen eksik ibareler de dönemin yazı anlayışına uygun olarak yeniden yazılmış ve uygulanmıştır. İşlemlerin sonunda Paraloid B 72 çözeltisi koruyucu olarak zemin üzerine tatbik edilmiştir. Restorasyon öncesi ve sonrası fotoğraflanarak durum tespiti yapılmıştır. Uygulamalar, her gün fotoğraflanarak dosyalanmıştır.

16 Yazı kuşağının restorasyon öncesi görünümü

17 Restorasyon öncesinde bir yazı kuşağı örneği

18 Restorasyonda değiştirilen nitelsiz yazı kuşağı parçaları

19 Restorasyon sonrası yenilenen bir yazı kuşağı örneği

20 Tarama / Tratteggio tekniği kullanılarak yenilenen yazılar

21 Yazı kuşağının restorasyon sonrası görünümü

22 Yazı kuşağının restorasyon sonrası görünümü

23 Yazı kuşağının restorasyon sonrası görünümü

Restorasyon Uygulamaları

Topkapı Sarayı'nın Harem Dairesi yapı grubunda bulunan Sultan I. Abdülhamid Han Odası, Hazine Odası ve Sultan III. Ahmed Has Odası'ndaki (Yemiş Odası) yazı kuşaklarının restorasyonunda, doğal malzemelerden özel olarak hazırlanmış ve geri dönüşümlü nitelikteki boyalar kullanılmıştır. Sözü edilen boyalardaki mavi renk çivit, Lahor çividi ve kobalttan; siyah renk doğal isten, beyaz renk titanyum oksitten, yeşil renk oksit yeşilden, bakır pası renk ise malahit pigmentlerinden elde edilmiştir. Bağlayıcısı zamk-ı Arabî olan boyaların içerisinde eser miktarda kalsit, beyaz kil, şap, boraks, gliserin, selüloz, nöbet şekeri ve bal bulunmaktadır. Ayrıca yine eser miktarda buğday nişastası içeren tutkal da vardır. Boya üretiminin her aşamasında deiyonize su kullanılmıştır. Boyaların ıslatılması ve yumuşatılması esnasında alkol ve eser miktarda sığır ödünden faydalanılmıştır. Sentetik bağlayıcılar ve kimyasallar

kullanılmamıştır. Boyaların Ph düzeyi kâğıt kullanımı için de uygundur. Bakır pası rengi için hazırlanan malahitin Ph'i düşük olduğundan, kireç suyu ve söğüt ağacı külü kullanılarak Ph dengesi sağlanmıştır. Boya üretiminin hiçbir aşamasında kazein, akrilik ve plastik gibi bağlayıcı malzemeler, kıvam arttırıcılar ve köpük gidericiler kullanılmamıştır.

Sultan I. Abdülhamid Han Odası, Hazine Odası ve Sultan III. Ahmed Has Odası'ndaki (Yemiş Odası) yazı kuşaklarının restorasyonunda izlenen çalışma yöntemi şu şekildedir:

- Evvel emirde kuşak yazılarının üzerinde bulunan toz ve kir tabakalarının temizlenmesi amacıyla yumuşak fırça ve restorasyon süngerleri (Wishab / Dura temizleme süngeri) ile ön temizlik gerçekleştirilmiştir. Ardından deiyonize su ve alkolden oluşan karışım ile daha detaylı ve derinlemesine bir temizlik uygulaması yapılmıştır.

- Kuşak yazılarının üzerindeki koruma amaçlı tabakalar (gomalak tabakası, vb.) alınarak yazıların özgün hâli ortaya çıkarılmıştır.
- Ahşap zemin üzerindeki çivi delikleri ve kurt yeniklerinin oluşturduğu boşluklar, selüloz hamurunun metil selüloz ile karıştırılmasıyla elde edilen bir hamurla doldurularak zeminin bakımı ve sağlamlaştırılması gerçekleştirilmiştir.
- Yazı zeminleri, hattatlar tarafından yüzyıllardır kullanılan siyah renkli is mürekkebi ile -sadece renk kaybı olan bölümlerde- ve noktasal doku nuşlarla tamamlanmıştır. Bu çalışma, Hazine Odası'nın yazı zemininde uygulanmıştır.
- Yazı zemini renkli olan kuşak yazılarının zemin renkleri, sadece bu odalar için doğal pigmentlerden özel olarak hazırlanmış boyalar kullanılarak tamamlanmıştır. Gerekli olmadıkça yazı zeminlerine müdahale edilmemiş ve orijinal hâlleri korunmuştur.
- Restore edilen yazı kuşaklarının üzerine koruma amacıyla Paraloid B 72 çözeltisi sürülmüştür.
- Yazı zeminlerinde kullanılan altın, "ezme altın" tabir edilen varak altının (8 x 8 cm ölçülerinde ve yaprak hâlinde) porselen tabaklarda zamk-ı Arabî yardımı ile ezilmesiyle elde edilen 23,75 ayar altındır. Ezme altın, yüzeye jelatin yardımıyla sulandırılarak tatbik edilmiştir.
- Zaman içerisinde tahribata uğrayarak oluşan yazı ve desen kayıplarının giderilmesi amacıyla eksik kısımlar tespit edilmiş, mevcut örneklerden faydalanılarak ve tekrar eden parçalar kullanılarak tümlenmesi yapılmıştır.
- Yemiş Odası'nın kuşak yazısı, *Kasîde-i Bürde* metninin 46 beytinden oluşmaktadır. Metin sırayla devam ettiğinden dolayı hangi satırların kayıp olduğu, metnin öncesi ve sonrası takip edilerek rahatlıkla tespit edilebilmiştir. Eldeki mevcut fotoğraflar ve görsel malzemeler değerlendirilerek eksik kısımlar bir hattat tarafından ve orijinal metinde kullanılan harfler yardımıyla tamamlanmıştır. Böylece kuşak yazısında dönem özellikleri ve hattatın yazı tavrı muhafaza edilmiştir. Aynı şekilde yazı aralarında kullanılan rûmî motifli tezyinat da rapor olarak, yani tekrarlanarak kullanıldığı için eksik kısımlarda

bu süsleme örnekleri kullanılmıştır. Uygulamalar, konunun uzmanı hattat ve müzehhiplerden oluşan beş kişilik bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir.

- Yapılan uygulamalar belgelenecek kayıt altına alınmış, böylece çalışma süreci başlangıçtan bitime kadar belgelenmiştir.
- Kuşak yazısının zemin renkleri aslına sadık kalarak aynı ton ve doyunlukta tamamlanmış, mevcut zemin renkleri korunmuştur.
- Eksik ibarelerin tamamlanması, Tarama / Tratteggio tekniğiyle yapılmıştır. Tarama tekniğinde zemin sıvama olarak kapatılmayıp ince çizgilerle ızgara şeklinde çizilerek mevcut desen yahut yazılar ortaya çıkarılmaktadır. Böylece yazılara ve süslemelere yapılan müdahaleler ve tümlemeler uzaktan bakıldığında fark edilmemekte ve bir bütün olarak görünmektedir. Uygulamalar yakından incelendiğinde ise restorasyon sırasında yapılan müdahaleler rahatlıkla görülebilmektedir. Sözü edilen teknik Sultanahmet Camii, Yeni Camii ve Edirne Selimiye Camii'nin son dönem restorasyonlarında da uygulanmaktadır.

Kaynakça

- Aktepe, Münir. "Abdülhamid I", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 2, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, 213-216.
- Aktepe, Münir. "Ahmed III", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 2, İstanbul: TDV Yayınları, 1989, 34-38.
- Başarık, Emel. *Topkapı Sarayı Harem Dairesi Mekânlarının İç Mimarlık Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2009.
- Demirayak, Kenan. "Kasidetü'l-Bürde", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 24, İstanbul: TDV Yayınları, 2001, 566-568.
- Emler, Selma. *Topkapı Sarayı Restorasyon Çalışmaları*. İstanbul: İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi, 1955.
- Esemenli, Deniz. "Harem", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Cilt 16, İstanbul: TDV Yayınları, 1997, 138-152.
- Güler, Ömer Said. *Ka'b b. Zühayr'in Kasîde-i Bürde'sine Osmanlı Döneminde Yazılan Türkçe Şerhler*. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2021.
- Öz, Mamure. "Topkapı Sarayı 300 Yıldır Solmayan Çiçekler", *Z Kültür - Sanat - Şehir Tematik Dergi*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, 2017.
- Topkapı Sarayı Müzesi Rehberi*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1933.